

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОТИДІЇ ЛОБІЗМУ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

**Олександр
Сущенко**
к. е. н., доцент
кафедри фінансів
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Метою статті є аналіз сучасного стану та перспектив розвитку взаємовідносин між лобістськими групами та органами державної влади в процесі розробки фіскальної політики. У статті проведено дослідження існуючих підходів, які пояснюють необхідність використання суспільного механізму розподілу ресурсів. Визначено причини протидії лобістам при розробці фіскальної політики.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Фіскальна політика являє собою сукупність дій та заходів, які спрямовані на формування фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення соціальної справедливості та ефективності розподілу обмежених фінансових ресурсів. При розробці фіскальної політики органи державної влади змушені враховувати інтереси всіх учасників фінансових відносин. З одного боку, мовиться про необхідність фінансування суспільних товарів та забезпечення рівномірного розподілу доходів у суспільстві, а з іншого, потрібно врахувати інтереси платників податків. Проблему взаємодії різних контрагентів на ринку та зменшення трансакційних витрат вдалося вирішити в межах теорії ігор. Теорія ігор - математичний метод аналізу різних ситуацій, де успіх одного з учасників гри залежить від рішень інших учасників.

Напрямок теорії ігор бере свої початки в роботах Ернста Цермело (1871 - 1953 рр.) та Еміля Бореля (1871-1956 рр.) «Деякі аспекти азартних ігор». Тим не менш результати були дещо обмеженими і подальший розвиток даних напрям знайшов у роботах Дж. Фон Нойманна (1903-1957 рр.), який у співавторстві із О. Моргенштерном (1902-1977 рр.) у 1944 році довів існування рівноваги поєднаних змішаних стратегій («Теорія ігор та економічна поведінка»).

Теорія ігор протягом довго часу розвивалася у двох напрямках – коопера-

тивному та некооперативному. Перший напрямок досліджував взаємодію різних суб'єктів, які мають можливість домовитись та скоординувати свої дії, що дозволяє знайти найефективніший спосіб вирішення спільної проблеми (взаємодія між профспілками та керівництвом підприємства з приводу визначення прийнятної рівня заробітної плати). Інший напрям - некооперативний, стосується взаємовідносин суб'єктів, які не мають змоги домовитись між собою (визначення ефективного та справедливого обсягу суспільних товарів, а також податкової ціни за них).

Найбільш відомим представником теорії ігор є Дж. Неш (1928-... рр.), який разом з іншими дослідниками даного напрямку (Дж. Харшані (1920-2000 рр.) та Р. Зелтенем (1930-... рр.)) у 1994 році отримав Нобелівську премію з економіки за новаторство в сфері аналізу рівноваги в межах теорії некооперативних ігор.

У 2005 році Нобелівську премію в галузі економіки було присуджено Р.Ауману (1930-... рр.) та Т. Шеллінгу (1921-рр.) за внесок у розширення сучасного розуміння конфліктів та кооперації за допомогою теорії ігор. Підтвердженням ефективності досягнень даних вчених стала зокрема участь Р. Аумана в розробці стратегії США під час холодної війни з СРСР.

Дослідженням окремих аспектів провадження суспільних товарів займалися відомі іноземні вчені, лауреати

Нобелівської премії. Особливо слід відмітити внесок Р. Коуза (1910 р.- ...), який аналізував так звані трансакційні витрати, які виникають під час провадження суспільних товарів. Трансакційні витрати, за його визначенням, - це витрати, які виникають у зв'язку з укладанням контрактів; витрати, які супроводжують взаємовідносини економічних агентів.

Метою даної статті є дослідження особливостей взаємодії державних органів влади з платниками податків та отримувачами бюджетних коштів в процесі розробки і реалізації фіскальної політики, розподілу та перерозподілу обмежених фінансових ресурсів.

Викладення основного матеріалу. Наявність декількох суб'єктів фінансових та політичних відносин в умовах демократії передбачає необхідність узгодження їх інтересів. Існуючий демократичний механізм прийняття рішень включає в себе можливість створення представницьких органів влади, які повинні своєю діяльністю зрівноважити потреби як окремих суб'єктів, так і суспільства в цілому.

Необхідність формування державних органів влади та їх втручання в економічні відносини обумовлюється ще й існуванням цілої низки недоліків ринкового механізму розподілу ресурсів:

- в силу неспівпадіння цінності та вартості грошей має місце нерівномірність розподілу доходів у суспільстві;
- окремі товари та послуги становлять суспільний (конституційний) інтерес;
- існування екстерналій: в ринкових умовах приватні витрати на виробництво певних товарів перевищують їх суспільну корисність.

З метою ліквідації вищезгаданих недоліків використовується механізм державного розподілу ресурсів, за якого рішення про розподіл ресурсів приймається спеціально делегованими для цього представниками. Прийняття рішень про розподіл ресурсів делегованими представниками повинно відбуватись з урахуванням думки тих, хто надав їм владу. Якщо ж дана умова не задовольняється, то наслідком може стати посилення конфронтації між владою та суспільством. Оскільки за формування та реалізацію державної полі-

тики відповідають державні службовці, то в багатьох випадках має місце конфлікт особистих та суспільних інтересів, а головним стимулом розподілу ресурсів стає прибуток, а не соціальна справедливість.

Виконання делегованими представниками покладених на них функцій передбачає необхідність формування фонду фінансових ресурсів. Оскільки основним джерелом надходжень до бюджету держави є податкові надходження, то особливої ваги набуває при цьому податкова політика держави.

В основі реалізації будь-якого виду державної політики лежить суспільний інтерес. У свою чергу суспільний інтерес - це переслідування цілей ефективності та соціальної справедливості. Отже, фіскальна політика держави потребує врахування двох важливих аспектів (цілі податкової політики): соціальної справедливості та економічної ефективності. Обидва аспекти пов'язані з потребою зрівноважити доходи різних верств населення в умовах обмеженості фінансових ресурсів в державі та множинності інтересів.

З одного боку, суспільство має потребу в певних видах суспільних товарів, фінансування яких відбувається саме за рахунок суспільних фондів. З іншого боку, існують інтереси платників, які бажають отримати послаблення податкового навантаження на свої доходи. В першу чергу говориться про великих платників податків - важливих учасників податкових відносин. Саме з метою зменшення податкового навантаження вони змушені вдаватися до лобювання власних інтересів у представницьких органах.

Проявом конфлікту інтересів різних учасників податкових відносин на макrorівні є відсутність одностайності стосовно оптимального обсягу перерозподілу національного доходу та багатства через централізовані державні фонди. Як наслідок, в світі існує дві протилежні моделі, одна з яких (скандинавська) на перше місце ставить потребу суспільства у суспільних товарах, а інша (американська) - передбачає існування численних податкових послаблень для представників бізнесу і віддає перевагу ринковому механізму алокації ресурсів (див. табл. 1).

Видатки розширеного уряду, % від ВВП

	1998	2008	2009	2010	2011
Швеція	58,8	51,7	54,9	52,3	51,1
Данія	56,3	51,5	58,1	57,7	57,6
Німеччина	48,0	44,1	48,2	47,7	45,3
США	34,6	39,1	42,8	42,7	41,7
Зона Євро	48,4	47,1	51,2	50,9	49,4

Примітка. Джерело: NATIONAL ACCOUNTS AT A GLANCE 2013. - OECD, 2013. - Р. 67.

Стрімке підвищення частки видатків розширеного уряду щодо до ВВП країни спостерігалось в усіх представлених випадках. Саме з початком фінансової кризи 2008 року уряди різних країн світу були змушені збільшити обсяги ВВП, що перерозподіляється через бюджет, з метою надання суб'єктам виробничої діяльності, фінансовим установам та звичайним громадянам додаткову фінансову допомогу.

Функціонування ж публічного механізму розподілу ресурсів пов'язано з існуванням численних обмежень, які перешкоджатимуть досягненню цілей податкової політики держави:

- неможливо забезпечити повне представництво інтересів виборців у владі;
- має місце конфлікт особистих та суспільних інтересів в уряді країни;
- не всі громадяни мають уявлення про необхідний перелік суспільних товарів (проблема суспільного вибору).

На сьогодні найбільш оптимальною формою реалізації громадянами прав на управління державою є демократична. Саме в даному випадку є можливість у виборців делегувати повноваження щодо управління країною обмеженому колу осіб, що є свідченням наявності свободи у громадян (політичної свободи).

В даному контексті найбільш суттєвою є концепція «двох свобод» [1, Р.57] І. Берліна (1909-1997 рр.), який розмежував дві форми свободи: позитивна та негативна. У випадку з негативною свободою існують сторонні сили, які певним чином обмежують діяльність індивіда, а позитивна свобода не передбачає стороннього втручання і діяльність суб'єкта визначається власними вподобаннями. Проте, як зазначив автор, в умовах існування позитивної свободи існує парадокс, за яким вчинки чи дії окремих індивідів мо-

жуть бути продиктовані дією «природи» і не відобразатимуть «найкращого» варіанту для нього самого.

Відповідно навіть в умовах існування демократії (відсутності зовнішніх обмежень) та панування позитивної свободи вибір та вчинки громадян можуть не відобразити найбільш прийнятний для них самих варіант. Постає питання пошуку ідеального варіанту політичної системи держави.

Теоретичні розробки з побудови ідеальної політичної системи належать К. Ерроу (1921 р.- ...), який висунув низку передумов для її побудови [2]:

- наявність постійних вподобань, сформульованих за принципом транзитивності;
- вподобання громадян не повинні обмежуватись;
- відсутність диктату вибору.

Проте автор приходиться до висновку, що не існує такої політичної системи, яка б була в змозі повністю задовольнити умови функціонування механізму суспільного вибору.

Дослідження проблеми суспільного вибору знайшли своє відображення в роботах Дж. Б'юкенена (1919 р.- ...), який висунув гіпотезу: дії уряду можна пояснити як результати діяльності індивідів, які керуються принципом власного інтересу, у відповідь на політичні «правила гри». В таких умовах існують певні обмеження: «правила гри» повинні мати квазіконституційний характер, а на уряд повинні бути накладені обмеження (наприклад, стосовно розміру бюджетного дефіциту). В підсумку без обмежень більшість намагатиметься перерозподілити дохід на свою користь, утискаючи при цьому меншість.

Подальший розвиток теорія суспільного вибору отримала в дослідженнях Г. Бекера (1930 р.- ...) [3]:

- чим більшою є група зацікавлених, тим меншими будуть надходжен-

ня з боку держави з розрахунку на одну особу - відповідно слабкішою буде група лобістів (значна група отримувачів субсидій буде мати незначний показник з розрахунку на одну особу);

- чим меншою є група лобістів, тим легше забезпечити участь всіх у фінансуванні витрат;
- протистояння групі лобістів носить ознаки суспільного товару.

Проблема суспільного вибору пов'язана із складностями, які виникають у процесі визначення бажаного обсягу суспільних товарів кожним індивідом. Також важливу роль при цьому відіграють різні преференції у споживачів суспільних товарів. Споживання ж суспільних товарів залежить від рівня доходів та від існуючої податкової системи в державі.

Надання суспільних товарів передбачає аналіз альтернативних напрямів витрат на їх виробництво та провадження. При цьому виникають питання стосовно ефективності пропозиції суспільних товарів без уряду, який стягує для їх надання податки. Також важливо взяти до уваги спроможність споживачів платити визначену ціну за дану кількість суспільних товарів.

Той факт, що за спожиті суспільні товари держава отримує плату у вигляді обов'язкових платежів, може створити умови для неефективного їх провадження. В такому випадку, добровільні платежі за такі товари будуть максимізувати загальний позитивний ефект, а тому є більш ефективними у порівнянні з обов'язковими. В той же час, індивідуальна ініціатива недооцінювати позитивні наслідки від споживання суспільних товарів призводить до того, що добровільне фінансування суспільних товарів може призвести до зниження реальної їх пропозиції. Іншою причиною заниження реальної пропозиції суспільних товарів може бути факт існування категорії споживачів, які не сплачують за використання товарів («проблема зайців»).

З метою пошуку оптимального способу провадження суспільних товарів Е. Ліндалем (1891-1960 рр.) було запропоновано не змушувати громадян сплачувати за суспільні товари, які вони не бажають споживати [4, Р. 168]. Через це необхідно дійти консенсусу стосовно їх кількості та якості. Оскільки

суспільні товари несуть колективні вигоди незалежно від того, хто платить, то платіж з боку однієї людини за суспільні товари створює вільну пропозицію для інших. Саме тому досягнення консенсусу в таких умовах полягає у забезпеченні системи добровільних внесків.

Прикладом ефективного застосування добровільних платежів для провадження суспільних товарів є бізнес-концепція інтернет-проекту «Вікіпедія» (фінансування діяльності відбувається за рахунок добровільних внесків користувачів ресурсу). Це дало змогу зібрати 16 млн. дол. за 50 днів у 2010 році (у 2009 р. - 8,7 млн. дол. за 67 днів). Також слід згадати приклад реалізації одного з альбомів рок-гурту «Редіокед» з власного сайту шляхом надання вільного доступу прихильників до пісень. Натомість пропонувалося перерахувати на рахунки гурту ту суму, яку споживачі продукту вважали за потрібне. Як підсумок, доходи гурту в декілька разів перевищували ті, що були отримані від співробітництва з рекординговою компанією.

Спільним для цих прикладів є продукт - інформація, яка за своїми ознаками є суспільним товаром. Це дає можливість підприємцям користуватися результатами досліджень в галузі публічних фінансів, забезпечуючи при цьому високий ступінь дохідності проектів на мікрорівні.

Основним завданням уряду є досягнення ефективною пропозиції суспільних товарів в умовах різноманіття індивідуальних оцінок отриманої корисності від спожитих товарів (тобто в умовах асиметрії інформації).

Серед основних причин існування асиметрії інформації слід назвати наступні:

- дії та результати діяльності органів влади не завжди є доступними для виборців;
- вартість отримання необхідної інформації в деяких випадках є надто високою або наявні знання не дають можливість правильно оцінити результати діяльності влади (асиметрія знань).

Запроваджуючи податки з метою фінансування суспільних товарів, уряд стикається з проблемою асиметрії інформації, яка перешкоджає в забез-

печенні ефективної пропозиції і у випадку добровільного фінансування суспільних товарів.

В процесі визначення оптимальної кількості та ціни на суспільні товари має місце проблема «принципал-агент». Має місце через те, що соціальна корисність від переслідування власних інтересів завдяки дії «невидимої руки» стосується ринкових умов, проте не завжди є характерною для рішень, які ухвалюють політичні діячі. Проблема існує за умови, що принципал (платник податків, виборець) не може бути впевненим в тому, що агент (політичний діяч) буде діяти в інтересах принципала (суспільний інтерес).

Маючи потребу в захисті власних інтересів, корпорації вдаються до лобювання власних інтересів у владних структурах. У результаті такої діяльності приймаються нормативно-правові акти, які дають змогу суб'єктам бізнесової діяльності отримати певні преференції у своїй діяльності (податкові пільги, дотації, інші форми фінансової та адміністративної допомоги).

Лобювання можна визначити як вплив на формування державної політики з метою регулювання діяльності уряду та законотворчого процесу [5, Р. 17]. Лобювання може відбуватись у двох формах: пряма та непряма. Пряме лобювання передбачає діяльність із безпосередньої взаємодії з урядом з метою забезпечення реалізації інтересів зацікавлених осіб. Непряме лобювання полягає у залученні третіх сторін з метою впливу на урядові установи [6, Р. 238].

Щоб досягти поставленої мети, лобісти широко використовують наявний набір технологічних підходів. До найбільш розповсюджених можна віднести наступні [6]:

1. Участь у приватних зустрічах з представниками влади та радниками президента.

2. Свідчення перед парламентськими комітетами «за» або «проти» окремих законодавчих актів.

3. Виступи під час засідань окремих урядових агенцій.

4. Допомога у підготовці законопроектів.

5. Запрошення політиків до участі в соціальних заходах (коктейлі, прогулянки тощо).

6. Надання політичної інформації законотворцям або урядовим представникам (наміри окремих депутатів голосувати в той чи інший спосіб).

7. Надання пропозицій щодо призначення окремих претендентів на владні посади.

Процес лобювання відбуваються за участі певних суб'єктів даних відносин (див. рис. 1). Групи зацікавлених осіб та їх голови відіграють найбільш важливу роль в процесі лобювання інтересів окремих представників бізнесових кіл. Політики виступають в даному випадку в ролі виконавців політичних рішень, за які піклуються лобістські групи. Виборці мають можливість шляхом колективних дій (збори, протести) контролювати та впливати на рішення політиків та дії лобістів. Отже, вплив на діяльність уряду є необхідною передумовою реалізації приватних інтересів різних суб'єктів процесу лобювання.

В США спроби лобістських груп (груп зацікавлених осіб) вплинути на політику в галузі охорони здоров'я були наполегливішими у 1993-1994 рр. за Президента Б. Клінтона і стали наполегливими наприкінці 90-х років ХХ сторіччя на тлі війн виробників тютюнових виробів, дебатів навколо законопроектів про права пацієнтів, проблем із рецептами наркотичних засобів в межах Medicare. Тільки за першу половину 2006 року перша десятка найбільших витрат лобістських груп перевищила 1 млрд. дол. (див. табл. 2).

Найбільш впливовою лобістською групою в США є Круглий стіл з фінансових послуг (Financial Services Roundtable, FSR), заснований у 1993 році після злиття Association of Reserve City Bankers та Association of Registered Bank Holding Companies. Дане утворення об'єднує найбільші банки США, а у 2000 році до групи приєднався перший представник сектору цінних паперів, інвестування та страхування.

Лобювання є одним з важливих напрямів діяльності FSR, хоча, за даними Центру відповідальної політики (Centre for Responsive Politics, США) між 1998 та 2000 рр., на підтримку інтересів банківського сектору було витрачено менше 1 млн. дол. Проте вже у 2008 та 2012 рр. обсяги фінансування щороку сягали майже 8 млн. дол [7].

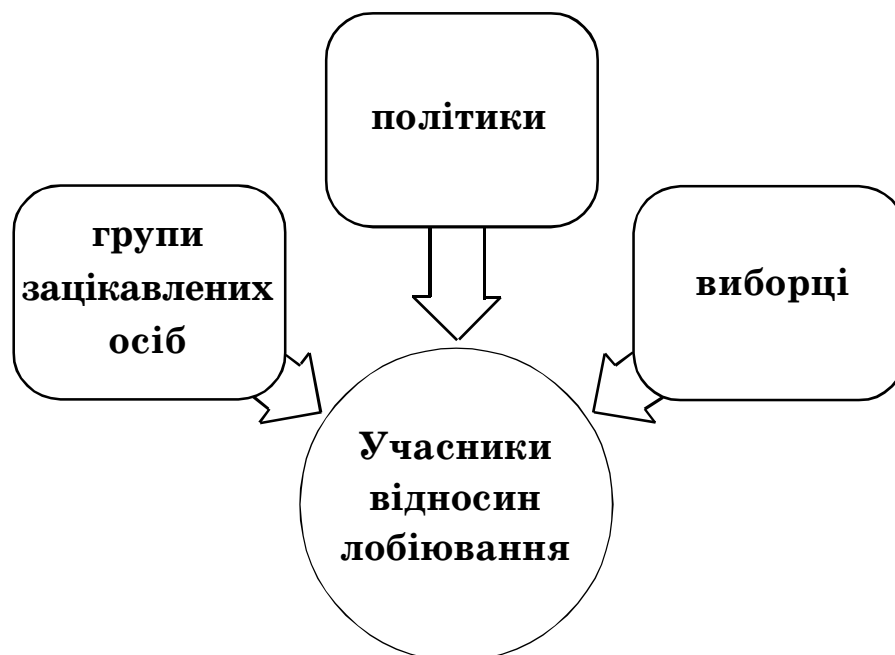

Рис. 1 Основні типи гравців, залучених у відносини лобіювання.

Примітка. Джерело: Kollman, K. Outside lobbying: public and interest group strategies / Ken Kollman. - Princeton University Press, 1998. - P. 17.

Найбільш ефективною діяльністю лобістів представників банківського сектору була в період останньої фінансової кризи. Зокрема, збитки, які понесли найбільші інвестиційні банки США, було відшкодовано за рахунок платників податків та додаткових за позичень уряду. Саме з початком кризи дефіцит федерального бюджету США сягнув 10% від ВВП. Якщо ж взяти до уваги всі рівні бюджетної системи США, то дефіцит зведеного бюджету сягнув у 2009 році 12% від ВВП [8].

В розпал фінансової кризи в США було ухвалено рішення про надання фінансової допомоги та кредитів з боку Міністерства фінансів, Федеральної корпорації страхування депозитів та Фе-

дерального Резерву на сумі майже 10 трлн. дол. (табл. 3).

Як свідчить табл. 3, саме кошти Федерального Резерву США становлять майже 50% загальної суми програми у допомозі економіці та фінансовому сектору країни. Важливою особливістю надання фінансової допомоги окремим фінансовим установам було те, що отримані кошти одразу спрямовувалися на відшкодування збитків основним гравцям ринку. Так, компанія отримала 184,6 млрд. дол. США в межах Програми з викупу проблемних активів (TARP) [9, P. 7]. Інвестиційні банки - основні клієнти компанії, отримали від страховика відшкодування своїх збитків у співвідношенні 100 центів за 1 долар.

Таблиця 2

Топ-10 витрат лобістських груп протягом січня-червня 2006 року в США, млн. дол.

Галузь	Зареєстровані витрати
Охорона здоров'я	196,5
Комунікаційні технології	178,8
Фінанси та страхування	154,3
Транспорт	105,8
Енергетика	99,4
Бізнес (торгівля, послуги)	87,4
Різне	82,4
Оборона	60,7
Промисловість	56,3
Місцеві органи влади	48,0

Примітка. Джерело: Morone, James A., Litman, Theodor J., Robins, Leonard S. Health Politics and Policy / James A. Morone, Theodor J. Litman, and Leonard S. Robins. 4th ed. - Delmar Cengage Learning, 2006. - P. 272.

Обсяги фінансової допомоги з боку влади США

Установа	Запропонована сума
Федеральний Резерв	5,255 трлн. дол.
Федеральна корпорація зі страхування депозитів	1,788 трлн. дол.
Міністерство фінансів	1,15 трлн. дол.
Федеральна адміністрація житлового господарства	300 млрд. дол.
інше	2,009 трлн. дол.
Всього	10,502 трлн. дол.

Примітка. Джерело: Ritholtz Barry. *Bailout Nation: How Greed and Easy Money Corrupted Wall Street and Shook the World Economy.* - New Jersey: John Wiley&Sons, 2009. - P. 180-181.

У 2013 році в США проголошено початок масштабного перегляду та реформування Податкового Кодексу з метою зменшення бюджетного дефіциту та стимулювання економічного зростання в країні. Особливо наполегливо наполягають на врахування власних інтересів під час реформування податкового законодавства зокрема представники корпорації «Макдональдс», які вимагають збереження існуючого привабливого податкового кредиту за надання робочого місця ветеранам. Іншим прикладом активного просування інтересів у галузі оподаткування є питання збереження існуючих податкових преференцій для компаній, які зацікавлені у перетворенні водоростей на популярне джерело для виробництва палива [10].

За цих умов спостерігається активізація податкового лобі в Конгресі США. В центрі уваги різних груп опинився М. Баукус (1941 р. - ...) - голова сенатського комітету з фінансових питань. Саме від даного комітету буде залежати погодження багатьох головних позицій, які стосуються змін в Податковому Кодексі.

Згідно з інформацією видання «The New York Times» сенатор М. Баукус брав активну участь у розширенні податкових пільг при сплаті корпоративного податку у січні 2013 року як частина пакету нормативних актів, призначених для подолання фіскальних дисбалансів. Завдяки діяльності сенатора представники сектору фінансових послуг зберегли 11,2 млрд. дол. у вигляді податкового кредиту, а підприємства лікеро-горілчаної галузі - 222 млн. дол. [10].

Діяльність сенаторів та конгресменів не обмежується лише лобюванням інтересів представників корпоративного

світу США. Іншою важливою складовою їх роботи є формування кадрового потенціалу - професійних лобістів. Сенатор М. Баукус і в даному напрямі є найуспішнішим, оскільки за 34 роки його роботи в законодавчих структурах США він дав старт кар'єрі 28 податковим лобістам (див. табл. 4).

Як свідчать дані табл. 4, за часів президентства Б. Обама активнішими податковими лобістами були представники демократичної партії США. При цьому активність проявляли як представники верхньої, так і нижньої палат Конгресу. Проте навіть в цих умовах республіканська партія залишається важливим учасником процесу лобювання податкових інтересів представників корпорацій США.

Взаємодія різних суб'єктів в процесі реалізації фіскальної політики держави вимагає від кожного з них суттєвих витрат, спрямованих на захист власних інтересів. З точки зору корпорацій фінансування окремих лобістів або лобістських груп є проявом існування транзакційних витрат, оскільки вони є обов'язковою передумовою для задоволення їх приватних інтересів.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження були з'ясовані недоліки ринкового механізму розподілу фінансових ресурсів, які не дають змоги забезпечити соціальну справедливість і виключають існування суспільних товарів. Саме фінансування останніх потребує централізацію державою фондів фінансових ресурсів з метою нівелювання вищезазначених прогалин ринкового механізму розподілу ресурсів.

Проте в процесі розробки і провадження фіскальної політики держави діяльність урядовців опиняється в

**Сенатори та депутати, які найактивніше сприяли
формування податкового лобі в Конгресі США**

	Партія	Роки в Конгресі	Кількість колишніх помічників, які зареєстровані як податкові лобісти
М. Баукус	Д	34	28
Ч. Греслі	Р	32	16
Ч. Шамер	Д	14	15
Г. Рід	Д	26	15
М. Макконел	Р	28	14
Д. Сешонс	Р	16	13
П. Мюррей	Д	20	13
С. Хойєр	Д	31	13
Т. Джонсон	Д	16	13
А. Ешу	Д	20	12
Б. Мікульські	Д	26	12
Р. Дарбін	Д	16	12

Примітка. Джерело: Електронний режим доступу: <http://www.nytimes.com/interactive/2013/04/07/us/BAUCUS.html?ref=politics>

центрі уваги лобістських груп, які через різноманітні адміністративні та фінансові важелі впливають на структуру системи оподаткування в державі та сприяють наданню значних коштів для задоволення власних потреб та покриття збитків. В багатьох випадках йдеться про відволікання державних фінансових ресурсів від суспільних потреб і поглиблення дефіциту державних фінансових фондів.

Саме тому протидія лобістським групам носить ознаки суспільного товару, а головною метою державної політики є врівноваження інтересів усіх учасників фінансових відносин. У випадку знаходження «золотої середини» між індивідуальними інтересами та суспільними потребами можна буде забезпечити високий рівень ефективності державної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Berlin I. Two Concepts of Liberty: an inaugural lecture delivered before the University of Oxford on 21 October 1958/ Isaiah Berlin. - Clarendon Press, 1959. - 57 p.

2. Arrow Kenneth Joseph, Sen Amartya Kumar. Handbook of social choice and welfare // Kenneth Joseph Arrow, Amartya Kumar Sen // Vol.1. - Gulf Professional Publishing, 2002. - 680 p.

3. Becker, Gary Stanley. The economics of life / Gary S. Becker, Guity Nashat Becker. - McGraw-Hill, 1997. - 330 p.

4. Hillman, Arye L. Public finance and public policy: responsibilities and limitations of government/Arye L. Hillman. - 2nd ed. - Cambridge University Press, 2009. - P. 186.

5. Zetter L. Lobbying. The Art of Political Persuasion/Lionel Zetter. - Harriman House Ltd., 2011. - P.17.

6. Bardes, Shelly, Schmidt. American Government and Politics Today. The Essentials 2009-2010 Edition. - Wadsworth Cengage Learning, 2010. - P. 238.

7. Center for Responsive Politics. Електронний режим доступу: <http://www.opensecrets.org/lobby/clientsum.php?id=D000021984&year=1998>

8. Сайт Федерального офісу з управління та бюджету США. Електронний режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/omb/budget/Historicals>

9. Webel B. Government Assistance for AIG: Summary and Cost/Baird Webel//CRS Report for Congress, March 11, 2013. - Congressional Research Service. - P. 7.

10. The New York Times. Електронний режим доступу: http://www.nytimes.com/2013/04/07/us/politics/tax-lobby-builds-ties-to-maxbaucus.html?partner=rss&emc=rss&smid=tw-nytimes&_r=0